Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA DĪNA ŠPĪLMANA [*DEAN SPIELMANN*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2025. gada 6. martā [1]

Lieta C-582/23 [*Wiszkier*] [i]

R.S.,
piedaloties:
***C. S.A.*,**
P.C., kurš rīkojas kā R.S. un M.S. maksātnespējas administrators,
M.K., kurš rīkojas kā likvidējamās G. *S.A.* maksātnespējas administrators,
J.J.,
M.G.

(*Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi* (Lodzas Centra rajona tiesa Lodzā, Polija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Patērētāju aizsardzība – Direktīva 93/13/EEK – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – 6. panta 1. punkts – 7. panta 1. punkts – Valsts tiesas tiesības un pienākumi – Ārvalsts valūtā indeksēts hipotekārais kredīts, kas var ietvert negodīgus noteikumus – Maksātnespējas procedūra – Negodīgu noteikumu esamības pārbaude pēc maksātnespējas tiesas ierosmes un iespēja noteikt pagaidu pasākumus

1. Šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par Direktīvas 93/13/EEK [2] 6. panta 1. punkta un 7. panta 1. punkta interpretāciju.

2. Minētais lūgums iesniegts saistībā ar tiesvedību, kas izriet no maksātnespējas procedūras, kurā iesaistīts R.S., maksātnespējīgs patērētājs, un viņa kreditori, tostarp V. reģistrēta banka G. *spółka akcyjna* (turpmāk tekstā – "banka G."), un ir par kreditoru prasījumu atmaksas plāna sagatavošanu.

3. Tiesai tiek lūgts pievērsties problemātikai par valsts tiesas tiesībām pēc savas ierosmes pārbaudīt noteikumu iespējamo negodīgumu hipotekārā kredīta līgumā, kas indeksēts ārvalsts valūtā un noslēgts starp maksātnespējīgo parādnieku un banku G., kā arī vajadzības gadījumā noteikt pagaidu pasākumus, lai aizsargātu tiesības, ko patērētājiem piešķir Direktīva 93/13.

4. Lai gan minētā problēma Tiesai ir zināma, šajā lietā pastāv dažas īpatnības. Lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saistībā ar fiziskas personas, kas neveic saimniecisko darbību, maksātnespējas procedūru iesniedza tiesa (maksātnespējas tiesa), kurai, balstoties uz kreditoru

[1] Oriģinālvaloda – franču.

[i] Šīs lietas nosaukums ir izdomāts. Tas neatbilst neviena lietas dalībnieka reālajam personvārdam vai nosaukumam.

[2] Padomes Direktīva (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.).

prasījumu sarakstu, ko apstiprinājusi cita tiesu iestāde (bankrota lietu tiesnesis), jāsagatavo kreditoru prasījumu atmaksas plāns vai jākonstatē, ka maksātnespējas masā uzkrātie aktīvi ir pietiekami, lai segtu visus parādus.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

5. Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts formulēts šādi:

"Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un, ka līgums pie tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem."

6. Šīs direktīvas 7. panta 1. punktā paredzēts:

"Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos."

Polijas tiesības

Maksātnespējas likums

7. Maksātnespējas procedūru reglamentē *ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe* (2003. gada 28. februāra Maksātnespējas likums, *Dz. U.*, 2019., 498. poz., ar grozījumiem, turpmāk tekstā – "Maksātnespējas likums").

8. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 2. panta 2. punktu ar šo likumu reglamentēto procedūru attiecībā uz fiziskām personām, kuras neveic saimniecisko darbību, veic tā, lai tiktu dzēstas maksātnespējīgā parādnieka saistības, kas nav dzēstas maksātnespējas procedūrā, un, ciktāl iespējams, tiktu maksimāli apmierināti kreditoru prasījumi.

9. Minētā likuma 61. pantā noteikts, ka no maksātnespējas pasludināšanas brīža maksātnespējīgā parādnieka manta kļūst par maksātnespējas masu, kura tiek izmantota, lai apmierinātu kreditoru prasījumus. Turklāt atbilstoši šī likuma 62. pantam, neskarot šī paša likuma 63.–67.a pantā paredzētos izņēmumus, maksātnespējas masā ietilpst manta, kas maksātnespējīgajam parādniekam piederējusi maksātnespējas pasludināšanas brīdī, un manta, ko viņš ieguvis maksātnespējas procedūras laikā. Tādējādi konkrēti no šī likuma 63. panta 1. punkta 2. apakšpunkta izriet, ka maksātnespējas masā neietilpst tā maksātnespējīgā parādnieka darba algas daļa, ko nevar apķīlāt.

10. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 152. panta 1.–3. punktu bankrota lietu tiesnesis vada maksātnespējas procedūru, uzrauga maksātnespējas administratora darbības, nosaka, kurām maksātnespējas administratora darbībām nepieciešama bankrota lietu tiesneša vai kreditoru komitejas piekrišana, un norāda uz maksātnespējas administratora neizpildītiem pienākumiem.

Bankrota lietu tiesnesis veic arī citas šajā likumā noteiktas darbības. Bankrota lietu tiesnesis un maksātnespējas administrators var savā starpā sazināties par jautājumiem saistībā ar maksātnespējas procedūru gan tieši, gan izmantojot tiešos attālinātās saziņas līdzekļus, tostarp, tālruni, faksu vai elektronisko pastu.

11. Minētā likuma 154. pantā noteikts, ka bankrota lietu tiesnesim, veicot savas darbības, ir tiesas un tiesas priekšsēdētāja tiesības un pienākumi.

12. Maksātnespējas likuma 236. pantā noteikts:

"1) Kreditoram, kuram ir prasījums pret maksātnespējīgā parādnieka, kurš plāno piedalīties maksātnespējas procedūrā, personīgo mantu, tas jāpaziņo bankrota lietu tiesnesim maksātnespējas pasludināšanas lēmumā noteiktajā termiņā, ja nepieciešams konstatēt kreditora prasījumu.

2) Kreditoram ir tiesības paziņot prasījumu arī tad, ja tas nodrošināts ar hipotēku, ķīlu ar nodošanu valdījumā vai bez tās, Valsts kases prioritātes tiesībām, kuģa hipotēku vai jebkuru citu ierakstu zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā. Ja kreditors nepaziņo šos prasījumus, tie tiek automātiski iekļauti prasījumu sarakstā.

3) 2. punkts *mutatis mutandis* ir piemērojams prasījumiem, kas nodrošināti ar hipotēku, ķīlu ar nodošanu valdījumā vai bez tās, Valsts kases prioritātes tiesībām vai kuģa hipotēku uz mantu, kas ietilpst maksātnespējas masā, ja maksātnespējīgais parādnieks nav parādnieks attiecībā uz savu personīgo mantu un kreditors plāno piedzīt savus prasījumus attiecībā uz lietu, kas apgrūtināta maksātnespējas procedūrā.

4) Šī panta noteikumi par prasījumiem ir piemērojami citiem parādiem, kas jāsedz no maksātnespējas masas."

13. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 241. pantu, ja prasījuma paziņojums atbilst konkrētiem identifikācijas un informācijas nosacījumiem, kas detalizēti izklāstīti citos šī likuma pantos, bankrota lietu tiesnesis nekavējoties, bet ne vēlāk kā 15 dienu laikā, nosūta maksātnespējas administratoram paziņojuma kopiju.

14. Minētā likuma 243. pantā paredzēts, ka maksātnespējas administrators pārbauda, vai paziņotais prasījums ir pamatots ar rēķiniem vai citiem maksātnespējīgā parādnieka dokumentiem, vai arī ar zemesgrāmatas vai citu reģistru ierakstiem, un aicina maksātnespējīgo parādnieku noteiktā termiņā iesniegt paziņojumu, norādot, vai viņš atzīst prasījumu. Šī paša likuma 244. pantā noteikts, ka pēc prasījumu paziņošanas termiņa beigām un paziņoto prasījumu pārbaudes maksātnespējas administrators nekavējoties, bet ne vēlāk kā divu mēnešu laikā no prasījumu paziņošanas termiņa beigām, sagatavo prasījumu sarakstu.

15. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 245. panta 2. un 4. punktu, ja maksātnespējas administrators pilnībā vai daļēji noraida kreditora paziņojumus, viņš norāda noraidīšanas iemeslus atsevišķā sadaļā. Šajos iemeslos iekļauj norādi par faktiem, kas ir pamatā prasījumam, un ar to saistītos dokumentus. Vajadzības gadījumā maksātnespējas administrators prasījumu sarakstā iekļauj arī maksātnespējīgā parādnieka paziņojumu un pamatojumu vai norādi par to, ka maksātnespējīgais parādnieks nav iesniedzis ne šādu paziņojumu, ne ar to saistīto pamatojumu.

16. Maksātnespējas likuma 255. panta 2. punktā paredzēts, ka saraksta iesniegšanas datums tiek publicēts. Atbilstoši šī likuma 256. pantam maksātnespējīgajam parādniekam ir tiesības divu nedēļu laikā no prasījumu saraksta publicēšanas brīža iesniegt iebildumus bankrota lietu tiesnesim, ja projekts neatbilst viņa lūgumiem vai paziņojumiem. No šī panta arī izriet, ka, ja maksātnespējīgais parādnieks neiesniedza paziņojumu, kad viņš tika aicināts to darīt, viņš var celt iebildumus tikai tad, ja pierāda, ka paziņojums netika iesniegts no viņa neatkarīgu iemeslu dēļ.

17. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 260. panta 2. punktu, ja iebildumi nav celti, bankrota lietu tiesnesis apstiprina prasījumu sarakstu pēc iebildumu celšanas termiņa beigām.

18. No minētā likuma 261. panta izriet, ka bankrota lietu tiesnesis var pēc savas ierosmes grozīt prasījumu sarakstu, ja viņš konstatē, ka tajā iekļauti pilnībā vai daļēji neesoši prasījumi vai prasījumi, kuriem būtu jābūt sarakstā, nav tajā iekļauti; lēmumu, ar kuru grozīts saraksts, automātiski publicē, un to var pārsūdzēt.

19. Maksātnespējas likuma 264. panta 1.–3. punktā noteikts, ka maksātnespējas procedūras beigās vai tad, ja tā nenotiek, izvilkums, – kurā iekļauta norāde par prasījumu un summu, ko par to saņēmis kreditors, – no prasījumu saraksta, kuru apstiprinājis bankrota lietu tiesnesis, ir izpildes rīkojums, kas izpildāms pret maksātnespējīgo parādnieku. Maksātnespējīgais parādnieks, ja viņš nav atzinis maksātnespējas procedūrā paziņoto prasījumu un attiecībā pret viņu vēl nav pieņemts galīgs tiesas lēmums, var lūgt atzīt, ka prasījumu sarakstā iekļauts prasījums nepastāv vai ka tā vērtība ir mazāka. Pēc atzīmes par izpildāmību pievienošanas izvilkumam no prasījumu saraksta maksātnespējīgais parādnieks, ceļot prasību, lai novērstu izpildes rīkojuma izpildi, var apgalvot, ka prasījuma sarakstā iekļauts prasījums nepastāv vai ka tā vērtība ir mazāka.

20. Maksātnespējas likuma 491.[14] panta 1.–3. punktā paredzēts, ka pēc galīgā sadales plāna izpildes un gadījumā, ja sadales plāns maksātnespējīgā parādnieka mantas nepietiekamības dēļ netika sagatavots, tiesa pēc prasījuma saraksta apstiprināšanas un maksātnespējīgā parādnieka, maksātnespējas administratora un kreditoru uzklausīšanas sagatavo kreditoru prasījumu atmaksas plānu. Ja no maksātnespējīgā parādnieka personīgās situācijas skaidri redzams, ka viņš nespēs veikt nevienu maksājumu saskaņā ar kreditoru prasījumu atmaksas plānu, tiesa pasludina maksātnespējīgā parādnieka parādu dzēšanu, nesagatavojot kreditoru prasījumu atmaksas plānu. Maksātnespējas tiesas lēmumu par kreditoru prasījumu atmaksas plāna sagatavošanu vai maksātnespējīgā parādnieka parādu dzēšanu, nesagatavojot kreditoru prasījumu atmaksas plānu, izsniedz kreditoriem, un to var pārsūdzēt. Procedūra beidzas, kad šis lēmums stājas likumīgā spēkā.

21. Maksātnespējas likuma 491.[15] panta 1.–4. punktā noteikts, ka tiesa lēmumā par kreditoru prasījumu atmaksas plāna sagatavošanu precizē, kādā apmērā un termiņā, kas nepārsniedz 36 mēnešus, maksātnespējīgajam parādniekam jāatmaksā prasījumu sarakstā atzītie parādi, kuri netika samaksāti procedūras laikā, pamatojoties uz sadales plāniem, un kāda maksātnespējīgā parādnieka parādu daļa, kas radās pirms maksātnespējas pasludināšanas brīža, tiks dzēsta pēc kreditoru prasījumu atmaksas plāna izpildes. Tiesai nav saistoša maksātnespējīgā parādnieka nostāja par kreditoru prasījumu atmaksas plāna noteikumiem. Sagatavojot kreditoru prasījumu atmaksas plānu, tiesa ņem vērā maksātnespējīgā parādnieka ienākumus, viņa un viņa apgādībā esošo personu nepieciešamību sevi uzturēt, tostarp mājokļu jomā, neapmierināto prasījumu apmēru un reālo iespēju tos apmierināt vēlāk.

Darba likums

22. *Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy* (1974. gada 26. jūnija Darba likums, *Dz. U.*, 2022., 1510. poz., ar grozījumiem) 87. pantā tostarp noteikts, ka citu parādu piedziņas vai naudas avansu ieturēšanas gadījumā, ieturēšanu var veikt līdz pusei no darba algas.

Fakti, pamatlieta, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

23. 2007. gada 30. martā R.S. kopā ar savu sievu un divām citām fiziskām personām noslēdza Šveices frankos (CHF) indeksētu hipotekārā kredīta līgumu ar banku G. par summu 489 821,63 Polijas zlotu (PLN) (aptuveni 126 673 EUR) uz 360 mēnešiem. Pēc kredīta indeksācijas kredītņēmēji apņēmās atmaksāt bankai G. 211 952,23 CHF (aptuveni 130 456 EUR) [3].

24. Ar 2019. gada 15. oktobra lēmumu *Sąd Rejonowy dla Łodzi–Śródmieścia w Łodzi* (Lodzas Centra rajona tiesa Lodzā, Polija) XIV Komerclietu nodaļa maksātnespējas un pārstrukturēšanas lietām pasludināja R.S. maksātnespēju. Tika iecelts maksātnespējas administrators P.C., kā arī bankrota lietu tiesnesis.

25. Pēc tam maksātnespējas administrators sagatavoja prasījumu sarakstu, kurš tika apstiprināts ar bankrota lietu tiesneša 2021. gada 26. aprīļa lēmumu. Šajā sarakstā, pamatojoties uz attiecīgo kredītlīgumu, tika iekļauts bankas G. prasījums. R.S. atzina visus prasījumus un necēla iebildumus par minēto sarakstu. Tāpat bankrota lietu tiesnesis pēc savas ierosmes neizdarīja nekādus grozījumus šajā sarakstā.

26. 2023. gada 20. jūlijā tika pasludināta bankas G. maksātnespēja, un procedūra turpinājās ar tās maksātnespējas administratoru.

27. Maksātnespējas procedūras pašreizējā stadijā *Sąd Rejonowy dla Łodzi–Śródmieścia w Łodzi* (Lodzas Centra rajona tiesa Lodzā, Polija), kas ir iesniedzējtiesa, jāsagatavo R.S. kreditoru prasījumu atmaksas plāns, pamatojoties uz maksātnespējas procedūrā sagatavoto prasījumu sarakstu un ņemot vērā R.S. ienākumus un neapmierināto prasījumu apmēru, vai jākonstatē, ka maksātnespējas masā uzkrātie aktīvi ir pietiekami, lai segtu visus R.S. parādus un atmaksas plāns nav nepieciešams.

28. Taču iesniedzējtiesa uzskata, ka kredītlīgumā, kas ir bankas G. prasījumu pamatā, ir ietverti negodīgi noteikumi, kas var padarīt šo līgumu par spēkā neesošu, un norāda, ka maksātnespējas administrators un bankrota lietu tiesnesis nav iepriekš pārbaudījuši šo aspektu. Tādā gadījumā bankas G. prasījumi, visticamāk, jau būtu dzēsti [4].

29. Iesniedzējtiesas ieskatā, lai gan maksātnespējīgais parādnieks atzina visus prasījumus, no maksātnespējas procedūras lietas materiāliem neizriet, ka viņš būtu informēts par to, ka attiecīgā kredītlīguma noteikumi varētu būt negodīgi, un ka viņš būtu apzināti paziņojis, ka nevēlas izmantot Direktīvā 93/13 paredzēto aizsardzību. Turpretī pēc tiesas sēdes noslēguma minētajā

[3] Atbilstoši valūtas maiņas kursam 2007. gada 30. martā.

[4] Iesniedzējtiesa norādīja, ka attiecīgā kredītlīguma atcelšanas gadījumā saistības pret banku G. nepārsniegtu 489 821,63 PLN (aptuveni 126 673 EUR). Tā piebilda, ka maksātnespējas procedūra ir uzsākta arī pret divām citām personām, ar kurām R.S. noslēdza šo kredītlīgumu, un ka banka G. ir saņēmusi zināmu summu no ½ nekustamā īpašuma pārdošanas.

tiesā maksātnespējīgā parādnieka pārstāvis, kurš viņu pārstāv kopš 2022. gada 3. novembra, iesniedza vēstuli, kurā norādīja, ka šis līgums, iespējams, ir spēkā neesošs, jo tajā ietverti negodīgi noteikumi, un tā rezultātā ir iespēja samazināt atmaksājamās summas.

30. Iesniedzējtiesa norāda, ka maksātnespējas procedūrā ir grūti noteikt, kura iestāde attiecīgā gadījumā ir atbildīga par līguma noteikumu, kas ir pamatā maksātnespējas procedūrā paziņotajiem prasījumiem, iespējami negodīgā rakstura pārbaudi. Proti, maksātnespējas administrators nodod prasījumu sarakstu bankrota lietu tiesnesim, kurš tos principā nepārbauda pēc būtības. Ir tiesa, ka bankrota lietu tiesnesim ir iespēja pēc savas ierosmes grozīt prasījumu sarakstu. Taču, ja maksātnespējīgais parādnieks vai kreditori nav cēluši iebildumus vai ja bankrota lietu tiesnesis nerīkojas pēc savas ierosmes, minētais saraksts ir saistošs maksātnespējas tiesai, tiklīdz tas ir apstiprināts.

31. Tādējādi piemērojamās valsts tiesību normas neļauj maksātnespējas tiesai, sagatavojot atmaksas plānu, patstāvīgi pārbaudīt, vai līgumā nav ietverti negodīgi noteikumi. Tā var tikai atlikt lietas izskatīšanu un nodot to bankrota lietu tiesnesim, kurš saskaņā ar valsts tiesību normām var pēc savas ierosmes grozīt prasījumu sarakstu.

32. Tomēr visā šīs procedūras laikā un kamēr maksātnespējas tiesas lēmums, ar kuru sagatavots kreditoru prasījumu atmaksas plāns, nav stājies likumīgā spēkā, maksātnespējas masā tiek ieskaitīti automātiski ieturējumi no maksātnespējīgā parādnieka darba algas. Šajā lietā kopš maksātnespējas pasludināšanas brīža 50 % no maksātnespējīgā parādnieka darba algas tiek automātiski ieturēti, lai tos ieskaitītu maksātnespējas masā, kā rezultātā viņa rīcībā paliek 3500 PLN (aptuveni 754 EUR)[5], un iespējamais pārpalikums viņam tiks izmaksāts tikai maksātnespējas procedūras beigās.

33. Turklāt valsts tiesību normas neļauj maksātnespējas tiesai vai bankrota lietu tiesnesim jebkādā veidā mainīt šo ieturējumu summu. Tikai maksātnespējas tiesa, sagatavojot kreditoru prasījumu atmaksas plānu, var ņemt vērā maksātnespējīgā parādnieka personīgo situāciju un viņa un viņa tuvo ģimenes locekļu finansiālās vajadzības, un nolemt, ka ikmēneša summai, kas atvēlēta parādu atmaksai pēc procedūras beigām, vajadzības gadījumā jābūt mazākai par ieturējumiem no maksātnespējīgā parādnieka darba algas.

34. Taču iesniedzējtiesa, pirmkārt, uzskata, ka jautājuma par līguma noteikumu negodīgumu nodošana bankrota lietu tiesnesim rada kavēšanos lietas izskatīšanā, jo tiesas sēdē, kas paredzēta, lai sagatavotu kreditoru prasījumu atmaksas plānu, tiesas rīcībā parasti jau ir visa nepieciešamā informācija, lai izvērtētu šo jautājumu. Turklāt lēmums par šāda grozījuma veikšanu esot bankrota lietu tiesneša ziņā, un lēmumu, ko viņš šajā jautājumā pieņemtu, var pārsūdzēt maksātnespējas tiesā.

35. Otrkārt, maksātnespējīgais parādnieks esot apgalvojis, ka darba algas apmērs, kas viņam paliek pēc ieturējumu veikšanas, ir nepietiekams viņa un viņa ģimenes vajadzību apmierināšanai.

36. Šādos apstākļos iesniedzējtiesa uzskata, ka maksātnespējīgais parādnieks varētu tikt atturēts no Direktīvā 93/13 paredzētās aizsardzības izmantošanas. Ja maksātnespējīgais parādnieks to nelūgtu, maksātnespējas tiesa, ņemot vērā viņa un viņa tuvo ģimenes locekļu vajadzības, varētu

[5] Atbilstoši valūtas maiņas kursam 2023. gada 20. septembrī.

ātrāk sagatavot viņa parādu atmaksas plānu, kas visticamāk ietvertu tādu summu atmaksu, kuras ir mazākas par summām, kas līdz šim ieturētas no viņa darba algas. Tas tomēr nozīmētu piekrist tam, ka prasījumu sarakstā ir iekļauts pilns prasījums pret banku G.

37. Šādos apstākļos *Sąd Rejonowy dla Łodzi–Śródmieścia w Łodzi* (Lodzas Centra rajona tiesa Lodzā, Polija) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai Direktīvas [93/13] 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kurā paredzēts, ka maksātnespējas tiesai ir saistošs bankrota lietu tiesneša maksātnespējas procedūrā apstiprinātais prasījumu saraksts, tādējādi liedzot maksātnespējas tiesai, kura pieņem lēmumu, ar ko process tiek pabeigts, izvērtēt līguma noteikumu negodīgumu?

2) Vai Direktīvas [93/13] 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kas neļauj maksātnespējas procedūrā noteikt pagaidu pasākumus un tādējādi var atturēt patērētājus no šajā direktīvā paredzētās aizsardzības izmantošanas?"

38. Polijas valdība, bankas maksātnespējas administrators, maksātnespējīgā parādnieka maksātnespējas administrators un Eiropas Komisija iesniedza rakstveida apsvērumus. Polijas valdība, bankas maksātnespējas administrators un Komisija sniedza arī mutvārdu apsvērumus 2024. gada 14. novembra atklātās tiesas sēdes laikā.

Juridiskā analīze

39. Šajā lietā iesniedzējtiesas izvirzītās problēmas būtība ir apstāklī, ka, pirmām kārtām, ņemot vērā maksātnespējas procedūras norisi attiecībā uz fiziskām personām, kas neveic saimniecisko darbību, tiklīdz prasījumu saraksts ir apstiprināts ar bankrota lietu tiesneša, kurš pats ir tiesu iestāde, lēmumu un procedūra turpinās maksātnespējas tiesā, šai tiesai ir saistošs minētais saraksts.

40. Taču, lai gan maksātnespējas administrators principā pārbauda prasījumus pēc būtības un bankrota lietu tiesnesim ir tiesības tos atkārtoti izskatīt un pēc savas ierosmes grozīt prasījumu sarakstu, bankrota lietu tiesnesim nav pienākuma to darīt. Tādējādi iesniedzējtiesa ir norādījusi, ka bankrota lietu tiesnesis prasījumu paziņojumus parasti pārbauda tikai formāli [6]. Katrā ziņā šajā lietā nav strīda par to, ka maksātnespējas administrators un bankrota lietu tiesnesis nebūtu pārbaudījuši starp maksātnespējīgo parādnieku un banku G. noslēgto hipotekārā kredīta līgumu no Direktīvā 93/13 paredzētās aizsardzības pret negodīgiem noteikumiem viedokļa.

41. Kreditoru prasījumu atmaksas plāna sagatavošanas stadijā maksātnespējas tiesa, kurai pēc savas ierosmes vai pēc patērētāja lūguma rodas šaubas par līguma, kas ir maksātnespējas procedūrā paziņota prasījuma pamatā, noteikumu negodīgumu, nevar izvērtēt šo noteikumu negodīgumu un tādējādi grozīt prasījumu sarakstu, pat ja šāda pārbaude iepriekš nebija veikta.

[6] Jānorāda, ka Polijas valdība tiesas sēdē apstiprināja, ka, lai gan bankrota lietu tiesnesis var pieprasīt maksātnespējas administratora lietas materiālus un ievākt pierādījumus, viņš tos neiegūst pēc savas ierosmes vai automātiski.

42. Maksātnespējas tiesa savukārt var apturēt tiesvedību un nodot jautājumu par līguma noteikumu negodīgumu bankrota lietu tiesnesim, ņemot vērā viņa tiesības pēc savas ierosmes grozīt prasījumu sarakstu. Lēmumu, ko bankrota lietu tiesnesis pieņems pēc šī jautājuma nodošanas, var pārsūdzēt maksātnespējas tiesā. Tomēr par šādu prasījumu saraksta grozījumu lemj bankrota lietu tiesnesis, kuram nav saistoša maksātnespējas tiesas nostāja šajā ziņā.

43. Otrām kārtām, visas maksātnespējas procedūras laikā nevar noteikt nekādus pagaidu pasākumus, kuru mērķis ir vajadzības gadījumā mainīt maksātnespējīgā parādnieka darba algas apmēru, no kā tiek veikti ieturējumi.

44. Tieši šajā kontekstā iesniedzējtiesa ir uzdevusi abus prejudiciālos jautājumus, kurus secīgi aplūkošu, sniedzot pārskatu par vispārējiem principiem, ko savā judikatūrā izstrādājusi Tiesa, kurai vairākkārt ir bijusi iespēja pievērsties jautājumam par līguma noteikumu negodīguma pārbaudi pēc savas ierosmes, kā arī, mazākā mērā, jautājumam par pagaidu pasākumu noteikšanu patērētāju aizsardzības kontekstā.

Par pirmo prejudiciālo jautājumu, kas attiecas uz līguma noteikumu negodīguma pārbaudi pēc savas ierosmes

45. Ņemot vērā iesniedzējtiesas pamatojumu, kas izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, kā arī šo secinājumu 39.–42. punktā izklāstīto problēmas būtību, lai sniegtu iesniedzējtiesai noderīgu atbildi, ierosinu pārformulēt pirmo prejudiciālo jautājumu[7] tā, ka Tiesai jāizvērtē, vai Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kas paredz, ka, tiklīdz tiesu iestāde maksātnespējas procedūrā ir apstiprinājusi prasījumu sarakstu un procedūra turpinās maksātnespējas tiesā, šai tiesai ir saistošs minētais saraksts, kā rezultātā tā nevar ne izvērtēt līguma noteikumu negodīgumu, ne tādējādi grozīt minēto sarakstu, bet tai vajadzības gadījumā ir jāaptur tiesvedība un jānodod jautājums par šo noteikumu iespējamo negodīgumu šai tiesu iestādei.

46. Iesākumā atgādināšu, ka ar Direktīvu 93/13 ieviestā aizsardzības sistēma balstās uz ideju, ka patērētājs salīdzinājumā ar pārdevēju vai piegādātāju atrodas nelabvēlīgākā situācijā attiecībā uz iespēju risināt sarunas par darījuma noslēgšanu un tā rīcībā ir mazāks informācijas daudzums, un tas nozīmē, ka patērētājs piekrīt pārdevēja vai piegādātāja iepriekš izstrādātajiem noteikumiem bez iespējas īstenot savu ietekmi uz to saturu[8].

47. Ņemot vērā šo vājāko pozīciju, Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts noteic, ka negodīgi noteikumi patērētājiem nav saistoši[9]. Turklāt šīs direktīvas 7. panta 1. punktā, lasot to kopsakarā ar tās divdesmit ceturto apsvērumu, dalībvalstīm ir noteikts pienākums paredzēt adekvātus un efektīvus līdzekļus, lai izbeigtu negodīgu noteikumu izmantošanu ar patērētājiem noslēgtos līgumos.

[7] Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru ar LESD 267. pantu iedibinātajā sadarbības starp valstu tiesām un Tiesu procedūrā Tiesai jāsniedz valsts tiesai noderīga atbilde, kas ļautu izlemt tās izskatīšanā esošo lietu. Šajā nolūkā Tiesai vajadzības gadījumā ir jāpārformulē tai iesniegtie jautājumi (skat. spriedumu, 2020. gada 16. jūlijs, *Caixabank* un *Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 un C-259/19, EU:C:2020:578, 46. punkts).

[8] Skat. it īpaši spriedumus, 2023. gada 15. jūnijs, *Bank M.* (Līguma spēkā neesamības sekas) (C-520/21, EU:C:2023:478, 54. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2024. gada 11. aprīlis, *Air Europa Líneas Aéreas* (C-173/23, EU:C:2024:295, 27. punkts un tajā minētā judikatūra).

[9] Tā ir imperatīva norma, kas vērsta uz to, lai formālo līdzsvaru, kurš līgumā nodibināts starp līdzēju tiesībām un pienākumiem, aizstātu ar patiesu līdzsvaru, kas var atjaunot šo līdzēju vienlīdzību. Šajā nozīmē skat. it īpaši spriedumus, 2024. gada 11. aprīlis, *Air Europa Líneas Aéreas* (C-173/23, EU:C:2024:295, 28. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2014. gada 17. jūlijs, *Sánchez Morcillo* un *Abril García* (C-169/14, EU:C:2014:2099, 23. punkts un tajā minētā judikatūra).

48. Tiesa turklāt ir uzsvērusi, ka pastāvošā nevienlīdzība starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju var tikt izlīdzināta tikai ar valsts tiesas, kura izskata šādus strīdus, aktīvu iejaukšanos, proti, no to personu puses, kas pašas nav līguma slēdzējas [10]. Tā ir nospriedusi, ka valsts tiesai, pildot savas funkcijas, tostarp maksātnespējas procedūrā, pēc savas ierosmes jānovērtē Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā ietilpstoša līguma noteikuma negodīgais raksturs un, to veicot, jāizlīdzina starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju pastāvošā nelīdzsvarotība, ja tās rīcībā ir vajadzīgais juridiskais un faktiskais pamatojums [11].

49. Kā Tiesa precizējusi attiecībā uz valsts piespiedu izpildes procedūrām, piemēram, piedziņas vēršanas uz hipotēkas objektu procedūrām [12], valsts maksātnespējas procedūra ir pakļauta no Tiesas pastāvīgās judikatūras izrietošajām prasībām, kuru mērķis ir patērētāju efektīva aizsardzība.

50. Turklāt valsts tiesai atbilstoši Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktam jāizdara secinājumi, kuri saskaņā ar valsts tiesībām izriet no konstatējuma par noteikuma negodīgo raksturu, lai nodrošinātu, ka patērētājam tas nav saistošs, kas nozīmē to, ka nav jāpiemēro noteikums, kurš uzskatāms par negodīgu, lai tas neradītu saistošas sekas patērētājam un lai atjaunotos tāds patērētāja tiesiskais un faktiskais stāvoklis, kāds tam būtu bijis, ja šī noteikuma nebūtu bijis [13].

51. No judikatūras arī izriet, ka, ja attiecīgajā jautājumā nav Savienības tiesiskā regulējuma, katras dalībvalsts tiesību sistēmā saskaņā ar procesuālās autonomijas principu jānosaka piekritīgās tiesas un jāparedz sīki procesuāli noteikumi prasībām, kas paredzētas, lai aizsargātu tiesības, kuras attiecīgajām personām noteiktas Savienības tiesībās. Tādējādi šie procesuālie noteikumi nedrīkst būt mazāk labvēlīgi par tiem, kuri attiecas uz līdzīgām prasībām valsts teritorijā (līdzvērtības princips), ne arī padarīt par neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt Savienības tiesībās piešķirto tiesību izmantošanu (efektivitātes princips) [14].

52. Šajā lietā no iesniedzējtiesas sniegtās informācijas neizriet, ka attiecīgie Polijas tiesību akti būtu piemērojami dažādi atkarībā no tā, vai strīds ir par tiesībām, kas izriet no valsts tiesību normām, vai par tiesībām, kuras izriet no Savienības tiesību normām, tāpēc turpmākā analīze attieksies tikai uz attiecīgā valsts tiesiskā regulējuma atbilstību efektivitātes principam.

53. Attiecībā uz efektivitātes principu no Tiesas judikatūras izriet, ka katrs gadījums, kad rodas jautājums par to, vai valsts procesuālo tiesību norma nepadara praktiski neiespējamu vai pārmērīgi neapgrūtina Savienības tiesību piemērošanu, jāizvērtē, ņemot vērā šīs tiesību normas

[10] Skat. spriedumus, 2016. gada 21. aprīlis, *Radlinger* un *Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283, 53. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2023. gada 14. decembris, *Getin Noble Bank* (Restitūcijas prasību noilguma termiņš) (C-28/22, EU:C:2023:992, 78. punkts un tajā minētā judikatūra).

[11] Skat. it īpaši 2009. gada 4. jūnija spriedumu *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 35. punkts), 2013. gada 14. marta spriedumu *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 46. punkts), 2014. gada 30. aprīļa spriedumu *Barclays Bank* (C-280/13, EU:C:2014:279, 34. punkts), 2014. gada 17. jūlija spriedumu *Sánchez Morcillo* un *Abril García* (C-169/14, EU:C:2014:2099, 24. punkts), un 2016. gada 21. aprīļa spriedumu *Radlinger* un *Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283, 59. punkts), kuros Tiesa tostarp secināja, ka Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktam pretrunā ir tāds valsts tiesiskais regulējums kā šajā lietā, atbilstoši kuram maksātnespējas procesā tiesa, kurā šis process tiek izskatīts, nevar pēc savas ierosmes pārbaudīt to līguma noteikumu iespējamo negodīgumu, kuri ir pamatā šajā procesā paziņotajiem prasījumiem, lai arī šīs tiesas rīcībā ir vajadzīgais juridiskais un faktiskais pamatojums.

[12] Skat. spriedumu, 2015. gada 29. oktobris, *BBVA* (C-8/14, EU:C:2015:731, 20. punkts un tajā minētā judikatūra).

[13] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2022. gada 30. jūnijs, *Profi Credit Bulgaria* (Ieskaita veikšana pēc savas ierosmes negodīga noteikuma gadījumā) (C-170/21, turpmāk tekstā – "spriedums *Profi Credit Bulgaria*", EU:C:2022:518, 41. un 42. punkts); 2023. gada 15. jūnijs, *Getin Noble Bank* (Aizdevuma līguma izpildes apturēšana) (C-287/22, EU:C:2023:491, 39. punkts), kā arī 2024. gada 5. septembris, *Novo Banco* u.c. (no C-498/22 līdz C-500/22, EU:C:2024:686, 138. un 139. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

[14] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 12. februāris, *Baczó* un *Vizsnyiczai* (C-567/13, EU:C:2015:88, 41. un 42. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

vietu visā procedūrā, šīs procedūras norisi un tās īpatnības, kā arī vajadzības gadījumā tādus valsts tiesu sistēmas pamatā esošos principus kā tiesību uz aizstāvību aizsardzība, tiesiskās drošības princips un procesa efektīva norise [15].

54. Ievērojot šos apsvērumus, vispirms aplūkošu iesniedzējtiesas jautājumu par līguma noteikumu negodīguma izvērtējuma nodošanu bankrota lietu tiesnesim, ņemot vērā Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu un 7. panta 1. punktu. Tālāk centīšos atbildēt uz konkrētiem argumentiem, kurus pēc būtības izvirzījis bankas maksātnespējas administrators, kā arī maksātnespējīgā parādnieka maksātnespējas administrators un saskaņā ar kuriem maksātnespējīgajam parādniekam maksātnespējas procedūras laikā bija iespēja atsaukties uz attiecīgajā kredītlīgumā iekļauto noteikumu negodīgumu, tāpēc būtu jāuzskata, ka viņš bija absolūti pasīvs vai pat ka viņš apzināti atteicās no tās aizsardzības izmantošanas, kas piešķirta ar Direktīvu 93/13. Visbeidzot piedāvāšu Tiesai atbildi uz pirmo prejudiciālo jautājumu, ievērojot visus izklāstītos apsvērumus un ņemot vērā pamatlietas apstākļus.

Par līguma noteikumu negodīguma izvērtējuma nodošanu bankrota lietu tiesnesim, ņemto vērā efektivitātes principu

55. Tiesa jau ir lēmusi – tas, ka tiek prasīta patērētāja aktīva rīcība un atsevišķa, uz sacīkstes principu balstīta tiesvedība [16], vai tas, ka konkrētajā procesā ir paredzētas noteiktas procesuālās prasības, kuras patērētājam jāievēro, lai aizstāvētu savas tiesības [17], tomēr nenozīmē, ka viņam būtu liegta efektīva tiesību aizsardzība tiesā.

56. Tādēļ rodas jautājums, kādā mērā bankrota lietu tiesneša atkārtota iesaistīšanās var nodrošināt patērētājam efektīvu tiesību aizsardzību tiesā un izpildīt Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā un 7. panta 1. punktā noteiktās prasības.

57. Šajā lietā jākonstatē, ka no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka bankrota lietu tiesnesim, kuram nodots jautājums par līguma noteikumu negodīgumu, lai tādējādi vajadzības gadījumā grozītu prasījumu sarakstu, nav saistošs maksātnespējas tiesas viedoklis par attiecīgo noteikumu negodīgumu, un viņš var lemt, ka minētais saraksts nav jāgroza. Turklāt piemērojamās valsts tiesību normās nav paredzēts ne bankrota lietu tiesneša pienākums izvērtēt līguma noteikumu negodīgumu, ne tas, ka maksātnespējas tiesa varētu viņam uzlikt pienākumu to darīt. Tādēļ līguma noteikumu negodīguma vērtējums, atkārtoti iesaistoties bankrota lietu tiesnesim, ir saistīts ar zināmām neskaidrībām.

[15] Skat. it īpaši spriedumus, 2014. gada 27. februāris, *Pohotovosť* (C-470/12, EU:C:2014:101, 51. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī 2021. gada 22. aprīlis, *Profi Credit Slovakia* (C-485/19, EU:C:2021:313, 53. punkts).

[16] Šajā nozīmē skat. spriedumu *Profi Credit Bulgaria* (45.–49. punkts), kurā Tiesa atzina, ka efektivitātes principam nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kurā paredzēts, ka prasījuma esamības pārbaude neietilpst tiesas kompetencē, kad tā izskata pieteikumu par maksājuma rīkojumu, un līdz ar to uzliek attiecīgajam patērētājam pienākumu sākt atsevišķu tiesvedību savu tiesību uz pilnīgu atlīdzinājumu īstenošanai.

[17] Skat. 2018. gada 31. maija spriedumu *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367, 50. un 54. punkts), kurā Tiesa tostarp atzina, ka apstāklis, ka pastāv cita efektīva patērētājam pieejama procesuālā kārtība, kas pieļauj lūgt atlīdzināt nepamatoti samaksātās summas, nav pretrunā Direktīvā 93/13 paredzētās aizsardzības efektivitātei.

58. No lietas materiāliem arī izriet, ka bankrota lietu tiesneša lēmumu var pārsūdzēt maksātnespējas tiesā, kurai tad ir kompetence atkārtoti pārbaudīt līguma noteikumu iespējamo negodīgumu [18]. Tādējādi, ja bankrota lietu tiesneša lēmums tiek pārsūdzēts, maksātnespējas tiesai pēc šī "tiesas pingponga" [19] neizbēgami jāizlemj jautājums par attiecīgo noteikumu negodīgumu un prasījumu saraksta grozīšanu.

59. Kā uzsver iesniedzējtiesa, iepriekš minēto neskaidrību papildina nepamatota kavēšanās lietas izskatīšanā, jo tās rīcībā jau ir visi faktiskie un tiesiskie apstākļi, lai izvērtētu attiecīgā kredītlīguma noteikumu iespējamo negodīgumu.

60. Turklāt jānorāda, ka iesniedzējtiesas skatījumā lēmuma apturēt tiesvedību un nodot jautājumu par līguma noteikumu negodīgumu bankrota lietu tiesnesim sekas ir tādas, ka, kamēr bankrota lietu tiesnesis eventuāli izvērtē šo jautājumu, turpinās ieturējumu veikšana no puses maksātnespējīgā parādnieka darba algas, lai tos ieskaitītu maksātnespējas masā. Šajā lietā maksātnespējīgais parādnieks apgalvo, ka summa, kas atliek pēc minētā ieturējuma veikšanas, ir nepietiekama viņa un viņa ģimenes vajadzību apmierināšanai. Maksātnespējas procedūrai piemērojamie noteikumi, kā tos izklāstījusi iesniedzējtiesa, neļauj ne maksātnespējas tiesai, ne bankrota lietu tiesnesim mainīt ieturēto summu [20]. Proti, kā minēju iepriekš [21], maksātnespējas tiesa var ņemt vērā maksātnespējīgā parādnieka personīgo situāciju un lēmumā par atmaksas plāna sagatavošanu, ar kuru tiek izbeigta maksātnespējas procedūra, lemt par mazāku ikmēneša parādu atmaksas summu tikai tad, kad tiek sagatavots kreditoru prasījumu atmaksas plāns.

61. Šajā ziņā no Tiesas judikatūras izriet, ka aizsardzība, kas patērētājiem piešķirta ar Direktīvu 93/13, attiecas uz gadījumiem, kad patērētājs, kurš ar pārdevēju vai piegādātāju noslēdzis līgumu, kurā ietverts negodīgs noteikums, nav atsaucies uz šī noteikuma negodīgo raksturu tostarp tādēļ, ka no tā viņu ir atturējuši izdevumi, ko radītu prasības celšana tiesā [22], vai ja pastāv ievērojams risks, ka viņš necels vajadzīgos iebildumus, ņemot vērā tiesāšanās izmaksas salīdzinājumā ar apstrīdēto parādu, kas var atturēt patērētāju no vēršanās tiesā, lai tiktu pārbaudīts līguma noteikumu iespējamais negodīgums [23].

[18] Pamatojos uz bankas maksātnespējas administratora apsvērumiem par sūdzību, ko var iesniegt par bankrota lietu tiesneša lēmumu, kas pieņemts pēc tam, kad viņš izvērtējis iebildumus pret maksātnespējas administratora sākotnēji sagatavoto prasījumu sarakstu.

[19] Šo izteicienu izmantoja ģenerāladvokāts M. Bobeks [*M. Bobek*] secinājumos lietā *Torubarov* (C-556/17, EU:C:2019:339, 2. punkts), lai raksturotu nevēlamu situāciju, kurā lieta tiesas struktūras ietvaros atkārtoti tiek pārsūtīta no vienas tiesas uz otru vai – administratīvās tiesvedības kontekstā – ceļo starp tiesām un administratīvajām iestādēm.

[20] Jānorāda, ka no to pušu apsvērumiem, kas apgalvo pretējo, tostarp, no viņu atbildēm uz tiesas sēdes laikā uzdotajiem jautājumiem, man nav skaidrs, vai un, attiecīgajā gadījumā, ar kādiem nosacījumiem Polijas tiesības ļauj maksātnespējīgajam parādniekam lūgt un panākt konkrētas viņa mantas izslēgšanu no maksātnespējas masas, un kādā mērā šī manta varētu aptvert ieturējumus no viņa darba algas. Tā kā tikai valsts tiesas kompetencē ir konstatēt un novērtēt pamatlietas faktus, kā arī interpretēt un piemērot valsts tiesības (spriedums, 2020. gada 9. jūlijs, *Raiffeisen Bank* un *BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 un C-699/18, turpmāk tekstā – "spriedums *Raiffeisen Bank* un *BRD Groupe Société Générale*", EU:C:2020:537, 46. punkts), šīs analīzes veikšanai balstīšos uz premisu, ka attiecīgajai maksātnespējas procedūrai piemērojamās valsts tiesības neļauj ne maksātnespējas tiesai, ne bankrota lietu tiesnesim mainīt summu, kas tiek ieturēta no maksātnespējīgā parādnieka darba algas, kā izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu.

[21] Skat. šo secinājumu 33. punktu.

[22] Šajā nozīmē skat., piemēram, rīkojumu, 2010. gada 16. novembris, *Pohotovosť* (C-76/10, EU:C:2010:685, 43. un 44. punkts); spriedumus, 2002. gada 21. novembris, *Cofidis* (C-473/00, EU:C:2002:705, 34. punkts); 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 54. punkts), kā arī 2020. gada 4. jūnijs, *Kancelaria Medius* (C-495/19, EU:C:2020:431, 31. punkts un tajā minētā judikatūra).

[23] Skat. 2022. gada 17. maija spriedumu *Impuls Leasing România* (C-725/19, turpmāk tekstā – "spriedums *Impuls Leasing România*", EU:C:2022:396, 50., 58. un 59. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra), kurā Tiesa precizēja, ka ir ļoti ticams, ka parādniekam, kurš nav veicis maksājumu, nav nepieciešamo finansiālo līdzekļu, lai sniegtu prasīto nodrošinājumu iebildumu celšanai, vēl jo vairāk tādā gadījumā, kad celtās prasības summa ievērojami pārsniedz līguma kopsummu. Šajā nozīmē skat. arī spriedumus, 2018. gada 13. septembris, *Profi Credit Polska* (C-176/17, EU:C:2018:711, 67. un 68. punkts); 2019. gada 26. jūnijs, *Addiko Bank* (C-407/18, EU:C:2019:537, 60. punkts), kā arī 2023. gada 4. maijs, *BRD Groupe Societé Générale* un *Next Capital Solutions* (C-200/21, EU:C:2023:380, 38. un 39. punkts).

62. Tādā maksātnespējas procedūrā kā šajā lietā, manuprāt, pastāv ievērojams risks, ka maksātnespējīgais parādnieks, kurš jau atrodas finansiāli nestabilā situācijā, tiek atturēts no atsaukšanās uz tiesībām, ko viņam piešķir Direktīva 93/13. Proti, tā tas ir gadījumā, kad maksātnespējas tiesa, kurai radušās šaubas par konkrētu līguma noteikumu negodīgumu, var tikai apturēt tiesvedību un nodot šo jautājumu bankrota lietu tiesnesim, kā rezultātā procedūra tiek paildzināta un maksātnespējīgais parādnieks uz papildu laiku paliek situācijā, kurā no viņa darba algas tiek veikti automātiski ieturējumi, kurus nav iespējams mainīt, un vēl jo vairāk tad, ja nav garantēts, ka bankrota lietu tiesnesis izvērtēs attiecīgo noteikumu negodīgumu.

63. Arī tad, ja maksātnespējas tiesa jautājumu par konkrētu noteikumu negodīgumu pēc savas ierosmes vai maksātnespējīgā parādnieka lūguma jau ir nodevusi bankrota lietu tiesnesim, maksātnespējīgais parādnieks var tikt atturēts no prasības iesniegšanas par bankrota lietu tiesneša lēmumu, lai vēl vairāk neaizkavētu brīdi, kad maksātnespējas tiesa, sagatavojot kreditoru prasījumu atmaksas plānu, varēs ņemt vērā viņa finansiālās grūtības, pat ja tas nozīmē, ka attiecīgais prasījums tiek saglabāts pilnībā.

64. Šādos apstākļos uzskatu, ka maksātnespējas procedūra pamatlietā apdraud Direktīvas 93/13 mērķa sasniegšanu un ir pretrunā Tiesas judikatūrai, kurā noteikts, ka saskaņā ar valsts tiesībām starp pārdevējiem vai piegādātājiem un patērētājiem noritošo tiesas procesu īpašās iezīmes nedrīkst būt faktors, kas varētu ietekmēt saskaņā ar Direktīvas 93/13 noteikumiem nodrošināto tiesisko aizsardzību [24].

65. Tiesu iestādes veikta vērtējuma par līguma noteikumu negodīgumu hipotētiskums jāuzskata par nepietiekamu, lai nodrošinātu Direktīvā 93/13 paredzētās patērētāju aizsardzības pilnīgu efektivitāti. Nepieciešams, lai šādu pārbaudi vajadzības gadījumā pēc savas ierosmes veiktu vai nu pirmā tiesa, kas iesaistās procedūrā, vai otrā tiesa un lai nepastāvētu ievērojams risks, ka patērētājs atteiksies no Direktīvā 93/13 paredzētās aizsardzības pret negodīgiem noteikumiem izmantošanas; šai aizsardzībai turklāt jābūt konkrētai un efektīvai, nevis teorētiskai vai iluzorai.

66. Tādējādi šīs lietas apstākļos un ņemot vērā Tiesas judikatūru pastāv stingras norādes, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts liedz piemērot attiecīgās valsts procesuālo tiesību normas, kuras, manuprāt, nav nedz adekvāts, nedz efektīvs līdzeklis, lai izbeigtu negodīgu noteikumu izmantošanu, un kuru dēļ patērētāju aizsardzība ir nepilnīga un nepietiekama.

67. Nešķiet, ka šo secinājumu atspēkotu apstāklis, ka, nepastāvot iebildumiem pret lēmumu, ar kuru bankrota lietu tiesnesis sākotnēji apstiprināja prasījumu sarakstu, šis lēmums iegūst *res judicata* spēku, kā tiesas sēdē norādīja bankas maksātnespējas administrators.

68. *Res judicata* principam ir zināma nozīme gan Savienības tiesību sistēmā, gan valstu tiesību sistēmās, un Tiesa ir vairākkārt precizējusi, ka, lai nodrošinātu gan tiesību un tiesisko attiecību stabilitāti, gan pareizu tiesvedību, ir svarīgi, lai tiesu nolēmumi, kas kļuvuši galīgi pēc tam, kad ir izmantoti pieejamie tiesību aizsardzības līdzekļi, vai pēc tam, kad beidzies šādai pārsūdzībai paredzētais termiņš, vairs nevarētu tikt apstrīdēti [25].

[24] Skat. it īpaši spriedumus, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 55. punkts); 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 62. punkts); 2014. gada 17. jūlijs, *Sánchez Morcillo* un *Abril García* (C-169/14, EU:C:2014:2099, 46. punkts), kā arī *Impuls Leasing România* (45. punkts un tajā minētā judikatūra).

[25] Skat. it īpaši spriedumus, 2006. gada 16. marts, *Kapferer*, (C-234/04, EU:C:2006:178, 20. punkts un tajā minētā judikatūra); 2009. gada 6. oktobris, *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, turpmāk tekstā – "spriedums *Asturcom*", EU:C:2009:615, 35. un 36. punkts); 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus*, (C-421/14, EU:C:2017:60, 46. punkts), kā arī 2022. gada 17. maijs, *SPV Project 1503* u.c. (C-693/19 un C-831/19, turpmāk tekstā – "spriedums *SPV Project 1503*", EU:C:2022:395, 57. punkts un tajā minētā judikatūra).

69. Tiesa ir arī atzinusi, ka patērētāja aizsardzība nav absolūta. Konkrētāk tā šajā ziņā ir paudusi uzskatu, ka Savienības tiesībās valsts tiesai nav uzlikts pienākums nepiemērot valsts procesuālās normas, kas nolēmumam piešķir *res judicata* spēku, pat ja tas ļautu novērst Direktīvā 93/13 iekļautas tiesību normas pārkāpumu neatkarīgi no tā rakstura, taču ar nosacījumu, ka ir ievērots līdzvērtīguma un efektivitātes princips [26] un nepastāv ievērojams risks, ka patērētājs necels prasību tam paredzētājā termiņā [27].

70. Tiesa tāpat ir precizējusi, ka, ņemot vērā ar Direktīvu 93/13 nodrošinātās patērētāju tiesību aizsardzības pamatā esošo plašas sabiedrības interešu būtību un svarīgumu, valsts tiesiskā regulējuma dēļ, – saskaņā ar kuru līguma noteikumu negodīguma pārbaude pēc savas ierosmes ir uzskatāma par notikušu un kuram ir *res judicata* spēks pat tad, ja lēmumā šajā ziņā nav sniegts nekāds pamatojums, – varētu zust jēga valsts tiesas pienākumam pēc savas ierosmes pārbaudīt līguma noteikumu iespējamo negodīgumu [28].

71. Tiesas ieskatā, ja nepastāv pamats, kas apliecinātu, ka ir veikta attiecīgo līguma noteikumu negodīguma pārbaude, patērētājs nav informēts nedz par šīs pārbaudes veikšanu, nedz, pat ne kopsavilkuma veidā, par iemesliem, kuru dēļ tiesa uzskatīja, ka attiecīgie noteikumi nav negodīgi. Taču Direktīvā 93/13 prasītā pārbaude par to, vai līguma noteikumi ir negodīgi, nevarētu tikt nodrošināta, ja *res judicata* spēks būtu arī nolēmumiem, kuros šāda pārbaude nav atspoguļota [29].

72. Šādos gadījumos no prasības par efektīvu tiesību aizsardzību tiesā izriet, ka tiesai, kurā lieta nonākusi vēlāk, jābūt iespējai izvērtēt, arī pirmoreiz, to līguma noteikumu iespējamo negodīgumu, kuri bijuši pamatā lēmumam, kuru tiesa iepriekš pieņēmusi pēc kreditora pieteikuma un par kuru parādnieks nav cēlis iebildumus [30].

73. Ņemot vērā šo judikatūru, uzskatu, ka pamatlietas apstākļos, pastāvot bankrota lietu tiesneša lēmumam ar *res judicata* spēku, lai arī nav izvērtēts līguma noteikumu, kas ir maksātnespējas prasījuma pamatā, negodīgums, ar Direktīvu 93/13 maksātnespējas tiesai, – ja tās rīcībā ir vajadzīgais juridiskais un faktiskais pamatojums, – ir noteikts pienākums pārbaudīt vai nu pēc savas ierosmes, vai pēc puses lūguma šo noteikumu iespējamo negodīgumu, kā arī izdarīt no tā nepieciešamos secinājumus.

74. Saskaņā ar Tiesas judikatūru situācija varētu būt citāda tikai tad, ja bankrota lietu tiesnesis būtu nepārprotami norādījis, ka ir pārbaudījis attiecīgā līguma noteikumu negodīgumu un ka šajā vismaz kopsavilkuma veidā izklāstītajā izvērtējumā nav atklājusies neviena negodīga līguma

[26] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 49. punkts un tajā minētā judikatūra); *SPV Project 1503* (58. punkts un tajā minētā judikatūra); 2022. gada 17. maijs, *Ibercaja Banco* (C-600/19, EU:C:2022:394, 41. un 42. punkts un tajos minētā judikatūra), kā arī 2024. gada 18. janvāris, *Getin Noble Bank* u.c. (Līguma noteikumu negodīguma vērtējums pēc savas ierosmes) (C-531/22, EU:C:2024:58, 57. punkts un tajā minētā judikatūra). Skat., arī ģenerāladvokāta J. Tančeva [*E. Tanchev*] secinājumus apvienotajās lietās *SPV Project 1503* u.c. (C-693/19 un C-831/19, EU:C:2021:615, 71. un 72. punkts), un rīkojumu, 2018. gada 28. novembris, *PKO Bank Polski* (C-632/17, EU:C:2018:963, 45. punkts un tajā minētā judikatūra).

[27] Skat. spriedumu, 2016. gada 18. februāris, *Finanmadrid EFC* (C-49/14, EU:C:2016:98, 45.–55. punkts).

[28] Skat. spriedumu, *SPV Project 1503* (65. punkts).

[29] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 17. maijs, *Ibercaja Banco* (C-600/19, EU:C:2022:394, 49. un 50. punkts), kā arī ģenerāladvokātes L. Medinas secinājumus lietā *Všeobecná úverová banka* (C-598/21, EU:C:2023:22, 99. punkts). Iepriekš minētā sprieduma *Ibercaja Banco* 51. punktā Tiesa savukārt atzina, ka šī aizsardzība tiktu nodrošināta, ja valsts tiesa savā nolēmumā, ar kuru atļauta piedziņas vēršana pret hipotēkas objektu, būtu nepārprotami norādījusi, ka tā pēc savas ierosmes ir veikusi hipotekārā piespiedu izpildes procesa pamatā esošā akta noteikumu negodīguma pārbaudi, ka šī pārbaude – par kuru sniegts vismaz īss pamatojums – nav atklājusi nekādu negodīgu noteikumu esamību un ka patērētājs, ja tas neceļ iebildumus valsts tiesību aktos noteiktajā termiņā, zaudē tiesības atsaukties uz šo līguma noteikumu iespējamo negodīgumu.

[30] Šajā nozīmē skat. spriedumus, *SPV Project 1503* (65. un 66. punkts), kā arī 2024. gada 18. janvāris, *Getin Noble Bank* u.c. (Līguma noteikumu negodīguma vērtējums pēc savas ierosmes) (C-531/22, EU:C:2024:58, 58. punkts un tajā minētā judikatūra).

noteikuma esamība, vajadzības gadījumā arī precizējot, ka šī tiesneša vērtējums, kas izdarīts minētās pārbaudes rezultātā, vairs nevarēs tikt apstrīdēts, ja tam paredzētajā termiņā netiks celta prasība. Taču šajā gadījumā tas tā nav, un par to nav strīda.

Par maksātnespējīgā parādnieka pasivitāti, ņemot vērā citas iespējas izmantot tiesības, kas piešķirtas ar Direktīvu 93/13

75. No judikatūras izriet, ka efektivitātes principa ievērošana nevar sniegties tiktāl, ka tiek pilnībā atsvērta patērētāja absolūta pasivitāte[31]. Šajā ziņā svarīgi uzsvērt, ka spriedumā *Asturcom*[32] Tiesa pirmo reizi varēja norādīt uz šo skaidro ierobežojumu valsts tiesai pēc savas ierosmes iejaukties attiecībā uz aizsardzību, kas patērētājiem paredzēta Direktīvā 93/13. Tā ir arī vienīgā lieta, kurā Tiesa tieši izdarīja secinājumus no šī konstatējuma[33]. Šajā lietā jautājums par noteikuma negodīgumu tika uzdots tiesai, kura bija atbildīga par galīga šķīrējtiesas nolēmuma piespiedu izpildi. Tiesa atzina, ka tādos apstākļos kā minētājā lietā efektivitātes principa ievērošana nevarētu nozīmēt, ka valsts tiesai ne tikai būtu jākompensē procesuālais trūkums, ko pieļāvis patērētājs, kurš nezināja par savām tiesībām, bet arī būtu pilnībā jāatlīdzina absolūtā pasivitāte, ko demonstrējis attiecīgais patērētājs, kas nepiedalījās šķīrējtiesas procesā, neierādās šķīrējtiesā un valsts tiesību normās paredzētajā divu mēnešu termiņā necēla prasību atcelt šķīrējtiesas nolēmumu, kas līdz ar to kļuva galīgs.

76. Tomēr uzskatu, ka šīs lietas apstākļi atšķiras no tiem apstākļiem, kas lika Tiesai izdarīt šādu secinājumu spriedumā *Asturcom*. Šajā lietā maksātnespējīgais parādnieks piedalījās maksātnespējas procedūrā un viņa juridiskais pārstāvis ieradās maksātnespējas tiesā. Pēc tiesas sēdes maksātnespējas tiesā maksātnespējīgā parādnieka pārstāvis arī iesniedza dokumentu, lai apstrīdētu konkrētu attiecīgā kredītlīguma noteikumu negodīgumu, kas ļāva maksātnespējas tiesai izskatīt šo jautājumu.

77. Ir taisnība, ka maksātnespējīgais parādnieks neiesniedza nekādus iebildumus pret prasījumu sarakstu un necēla prasību par strīdīgā prasījuma neesamības konstatēšanu.

78. Tomēr tas nenozīmē, ka viņam var pārmest pilnīgu pasivitāti.

79. Proti, Tiesa ir vairākkārt precizējusi spriedumā *Asturcom* pausto nostāju. Tā, atsaucoties uz šo judikatūru par patērētāja absolūto pasivitāti, ir vairākkārt piebildusi, ka nepieciešams izvērtēt, vai, ņemot vērā attiecīgās valsts tiesvedības īpatnības, pastāv ievērojams risks, ka procesos, kurus ir ierosinājuši pārdevēji vai piegādātāji un kuros patērētāji ir atbildētāji, pēdējie minētie varētu tikt atturēti izmantot tiesības, kas tiem izriet no Direktīvas 93/13, tostarp tāpēc, ka prasības celšanai

[31] Skat. tostarp spriedumus, 2022. gada 17. maijs, *Unicaja Banco* (C-869/19, EU:C:2022:397, 28. punkts); 2022. gada 22. septembris, *Vicente* (Prasība par advokāta honorāru samaksu) (C-335/21, turpmāk tekstā – "spriedums *Vicente*", EU:C:2022:720, 56. punkts); 2023. gada 13. jūlijs, *CAJASUR Banco* (C-35/22, EU:C:2023:569, 28. punkts), kā arī 2024. gada 18. janvāris, *Getin Noble Bank* u.c. (Līguma noteikumu negodīguma vērtējums pēc savas ierosmes) (C-531/22, EU:C:2024:58, 45. punkts).

[32] Spriedums *Asturcom* (47. un 48. punkts).

[33] Tiesa ir dažkārt atsaukusies uz "pasivitātes" jēdzienu arī saistībā ar apstākli, ka prasība patērētājam uzsākt tiesvedību nav pati par sevi uzskatāma par pretēju efektivitātes principam (skat. spriedumus, 2014. gada 10. septembris, *Kušionová* (C-34/13, EU:C:2014:2189, 55.–57. punkts); 2015. gada 1. oktobris, *ERSTE Bank Hungary* (C-32/14, EU:C:2015:637, 62. un 63. punkts), kā arī *Profi Credit Bulgaria* (48. punkts).

paredzētie termiņi ir sevišķi īsi, vai tāpēc, ka viņus no aizstāvēšanās varētu atturēt tiesvedības izmaksas salīdzinājumā ar apstrīdēto parādu, vai arī tāpēc, ka viņi nezina vai neapzinās savu tiesību apjomu [34].

80. Šajā gadījumā no lietas materiāliem izriet, ka saskaņā ar Polijas tiesībām maksātnespējīgais parādnieks maksātnespējas procedūrā var principā iesniegt iebildumus pret prasījumu sarakstu vai celt prasību par prasījuma neesamību tikai ar nosacījumu, ka viņš maksātnespējas administratoram iepriekš paziņojis, ka neatzīst attiecīgo prasījumu. Taču iesniedzējtiesa norādīja, ka, ja maksātnespējīgais parādnieks būtu izteicis šaubas par līguma noteikumu negodīgumu maksātnespējas administratoram, tas nozīmētu, ka jāceļ prasība vispārējās jurisdikcijas tiesā [35], kā rezultātā vēl vairāk tiktu paildzināta maksātnespējas procedūra, kuras laikā turpinātos automātisku ieturējumu veikšana no maksātnespējīgā parādnieka darba algas, un tiktu radīti papildu tiesas izdevumi.

81. Turklāt, atzīstot prasību, maksātnespējīgais parādnieks zaudē tiesības vēlāk atsaukties uz līguma, ar kuru pamatots attiecīgais prasījums, spēkā neesamību. Tiesas sēdē tika apstiprināts, ka šāda atzīšana nozīmē, ka maksātnespējīgais parādnieks atzīst gan prasījuma summu, gan tā juridisko pamatu. Nekas lietas materiālos neļauj noteikt, kādā termiņā maksātnespējīgais parādnieks tiek aicināts iesniegt paziņojumu par prasījuma atzīšanu vai neatzīšanu, un Maksātnespējas likumā tikai paredzēts, ka tas ir "noteikts termiņš", par kuru paziņo maksātnespējas administrators [36].

82. Iesniedzējtiesa arī norādīja, ka iebildumus pret prasījumu sarakstu jāceļ divu nedēļu laikā no tā publicēšanas brīža un par to jāmaksā samērīgi tiesas izdevumi, kas atbilst 5 % no strīda priekšmeta summas, precizējot, ka šie izdevumi nevar būt mazāki par 30 PLN (aptuveni 6 EUR) vai lielāki par 100 000 PLN (aptuveni 22 000 EUR) [37]. Turklāt minētie izdevumi jāmaksā no paša maksātnespējīgā parādnieka līdzekļiem, kas atlikuši pēc ieturējumiem no viņa darba algas.

83. Tiesai jau ir bijusi iespēja lemt, ka divu nedēļu termiņš ir sevišķi īss un rada ievērojamu risku, ka patērētājs necels vajadzīgos iebildumus [38] un parādnieks, kuram jāsniedz nodrošinājums, kas tiek aprēķināts, balstoties uz prasības summu, var tikt atturēts no iebildumu celšanas [39].

84. Visbeidzot nevajadzētu aizmirst, ka ar Direktīvu 93/13 piešķirtās aizsardzības sistēmas pamatā ir patērētāja nelabvēlīgākas situācijas atzīšana salīdzinājumā ar pārdevēju vai piegādātāju gan attiecībā uz iespēju risināt sarunas par darījuma noslēgšanu, gan pieejamās informācijas apjomu.

[34] Šajā nozīmē skat. it īpaši 2023. gada 13. jūlija spriedumu *CAJASUR Banco* (C-35/22, EU:C:2023:569, 28. punkts), kurā ir atsauce uz spriedumu *Vicente* (56. punkts un tajā minētā judikatūra), kurā savukārt ir atsauce uz 2012. gada 14. jūnija sprieduma *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349) 54. un 56. punktu. Skat. arī spriedumu, 2024. gada 18. janvāris, *Getin Noble Bank* u.c. (Līguma noteikumu negodīguma vērtējums pēc savas ierosmes) (C-531/22, EU:C:2024:58, 53. un 60. punkts).
Pastāv arī citi apstākļi, kuru dēļ Tiesa noraidījusi patērētāja pasivitāti sprieduma *Asturcom* izpratnē: skat. spriedumu, 2022. gada 17. maijs, *Unicaja Banco* (C-869/19, EU:C:2022:397, 38. punkts), kā arī ģenerāladvokātes L. Medinas secinājumus lietā *GR REAL* (C-351/23, EU:C:2024:950, 105. punkts).

[35] Lai gan bankas maksātnespējas administrators apstrīdēja šo apgalvojumu tiesas sēdē, vēlos atgādināt, ka LESD 267. pantā iedibinātajā procedūrā, kuras pamatā ir skaidra funkciju sadale starp valstu tiesām un Tiesu, vienīgi valsts tiesas kompetencē ir konstatēt un novērtēt pamatlietas faktus, kā arī interpretēt un piemērot valsts tiesības (skat. spriedumu *Raiffeisen Bank* un *BRD Groupe Société Générale*, 46. punkts).

[36] Maksātnespējas likuma 243. pants.

[37] Atbilstoši valūtas maiņas kursam 2023. gada 20. septembrī.

[38] Skat. spriedumus, 2018. gada 13. septembris, *Profi Credit Polska* (C-176/17, EU:C:2018:711, 65. un 66. punkts), kā arī 2024. gada 18. janvāris, *Getin Noble Bank* u.c. (Līguma noteikumu negodīguma vērtējums pēc savas ierosmes) (C-531/22, EU:C:2024:58, 53.–55. punkts un tajos minētā judikatūra).

[39] Skat. ģenerāladvokāta J. Tančeva secinājumus lietā *Impuls Leasing România* (C-725/19, EU:C:2021:616, 58. punkts) un spriedumu *Impuls Leasing România* (60. punkts).

Judikatūrā vairākkārt atzīts, ka patērētāji var nezināt par hipotekārā aizdevuma līgumā ietverta noteikuma negodīgumu vai neapzināties savu no Direktīvas 93/13 izrietošo tiesību apjomu [40], un tā tas ir pat brīdī, kad līgums ir pilnībā izpildīts, vai pēc tam [41].

85. Tādēļ tas vien, ka strīds par noteiktu attiecīgā kredītlīguma noteikumu negodīgumu šajā lietā radās tikai vēlākā maksātnespējas procedūras stadijā, manuprāt, neļauj maksātnespējīgajam parādniekam piedēvēt pilnīgi pasīvu rīcību.

86. No iepriekš minētā izriet, ka iesniedzējtiesas izklāstītā kārtība, kādā īstenojamas tiesības izmantot ar Direktīvu 93/13 piešķirto aizsardzību Polijas tiesībās paredzētajā maksātnespējas procedūrā, atklāj apstākļus, kas rada nopietnas šaubas par pieejamo līdzekļu pārbaudes tiesā veikšanai efektivitāti. Tādējādi, manuprāt, pastāv ievērojams risks, ka patērētājs nelūgs maksātnespējas administratoram aizsardzību, kas viņam piešķirta ar Direktīvu 93/13, jo viņš nezina vai neapzinās savu tiesību apjomu, un necels iebildumus, – kas turklāt jāizdara sevišķi īsā termiņā, – pret prasījumu sarakstu, jo viņu no aizstāvēšanās varētu atturēt tiesvedības izmaksas salīdzinājumā ar apstrīdēto parādu. Tādēļ šajos apstākļos nevar uzskatīt, ka maksātnespējīgais parādnieks ir izrādījis pilnīgu pasivitāti šo secinājumu 75. punktā minētās judikatūras izpratnē.

Par atteikšanos izmantot tiesības, kas piešķirtas ar Direktīvu 93/13

87. Tiesa ir precizējusi, ka ar Direktīvu 93/13 izveidotā aizsardzības sistēma nav obligāta. Tiesības uz patērētāju efektīvu aizsardzību ietver arī tiesības atteikties atsaukties uz savām tiesībām, un tādējādi valsts tiesai attiecīgā gadījumā jāņem vērā patērētāja paustā griba, ja, apzinoties, ka negodīgais noteikums nav saistošs, patērētājs tomēr norāda, ka viņš iebilst pret to, ka tas tiek ignorēts, tādējādi dodot brīvu un nepārprotamu piekrišanu attiecīgajam noteikumam [42].

88. Šajā lietā nekas neliek domāt, ka maksātnespējīgais parādnieks kopš brīža, kad maksātnespējas administrators sagatavoja prasījumu sarakstu, būtu apzinājies, ka daži attiecīgā kredītlīguma noteikumi nav saistoši, un no tā izrietošās sekas, kā rezultātā viņš būtu apzināti atteicies atsaukties uz to negodīgumu un aizsardzību, kas viņam piešķirta ar Direktīvu 93/13. Viņš tika pasludināts par maksātnespējīgu 2019. gada 15. oktobrī, un bankrota lietu tiesnesis apstiprināja prasījumu sarakstu ar 2021. gada 26. aprīļa lēmumu. Taču juridiskais pārstāvis maksātnespējīgajam parādniekam ir tikai kopš 2022. gada 3. novembra. Turklāt uzreiz pēc tiesas sēdes maksātnespējas tiesā šis juridiskais pārstāvis iesniedza rakstveida dokumentu, kurā apgalvoja, ka attiecīgajā kredītlīgumā ietvertie noteikumi ir negodīgi.

89. Tāpēc uzskatu, ka, tā kā netika sniegtas juridiskā pārstāvja konsultācijas, nevar secināt, ka maksātnespējīgais parādnieks, atzīstot prasījumu paziņojumus maksātnespējas administratoram un neceļot iebildumus bankrota lietu tiesnesim, būtu galīgi, brīvi un nepārprotami atteicies izmantot aizsardzības sistēmu, kas liedz pārdevējiem vai piegādātājiem izmantot negodīgus noteikumus un kas patērētāju interesēs ieviesta ar Direktīvu 93/13.

[40] Skat, it īpaši spriedumus, 2018. gada 20. septembris, *OTP Bank* un *OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750, 88. punkts); 2021. gada 10. jūnijs, *BNP Paribas Personal Finance* (C-776/19 līdz C-782/19, EU:C:2021:470, 45. punkts), kā arī 2024. gada 25. aprīlis, *Banco Santander* (Noilguma termiņa sākums) (C-561/21, EU:C:2024:362, 33. punkts).

[41] Skat. spriedumu *Raiffeisen Bank* un *BRD Groupe Société générale* (65. punkts un tajā minētā judikatūra).

[42] Skat. it īpaši spriedumus, 2016. gada 14. aprīlis, *Sales Sinués* un *Drame Ba* (C-381/14 un C-385/14, EU:C:2016:252, 25. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī 2020. gada 9. jūlijs, *Ibercaja Banco* (C-452/18, EU:C:2020:536, 25.–28. punkts un tajos minētā judikatūra).

Secinājums par pirmo prejudiciālo jautājumu

90. Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, uzskatu, ka Polijas procesuālo tiesību normas, kas reglamentē maksātnespējas procedūru, vai vismaz veids, kādā tās tiek īstenotas Polijas juridiskajā praksē, pārmērīgi apgrūtina tās aizsardzības piemērošanu, kuru maksātnespējīgajiem parādniekiem paredzēts piešķirt ar Direktīvu 93/13, un tādējādi neatbilst patērētāju efektīvas tiesību aizsardzības tiesā standartam.

91. Tāpēc ierosinu Tiesai uz pirmo prejudiciālo jautājumu atbildēt, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu kā pamatlietā, kas paredz, ka, tiklīdz tiesu iestāde maksātnespējas procedūrā ir apstiprinājusi prasījumu sarakstu ar lēmumu, no kura skaidri neizriet, ka līguma noteikumu negodīgums tika izvērtēts, un procedūra turpinās maksātnespējas tiesā, tai ir saistošs šis saraksts, kā rezultātā tā nevar pēc savas ierosmes vai patērētāja lūguma ne izvērtēt līguma noteikumu negodīgumu, ne tādējādi grozīt minēto sarakstu, bet tai vajadzības gadījumā ir jāaptur tiesvedība un jānodod jautājums par šo noteikumu iespējamo negodīgumu šai tiesu iestādei.

Par otro prejudiciālo jautājumu, kas attiecas uz pagaidu pasākumu noteikšanu

92. Ar otro prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kas neļauj noteikt pagaidu pasākumus tādā maksātnespējas procedūrā kā šajā lietā.

93. Attiecībā uz jautājumu par pagaidu pasākumu noteikšanu [43] atgādināšu, ka Savienības tiesībās nav saskaņotas procedūras, ko piemēro līguma noteikumu negodīguma pārbaudei. Šīs procedūras ietilpst dalībvalstu iekšējās tiesību sistēmās saskaņā ar dalībvalstu procesuālās autonomijas principu, tomēr ar nosacījumu, ka tās atbilst līdzvērtības un efektivitātes principam [44]. Kā norādīts iepriekš, turpmāk tiks analizēts efektivitātes princips, kas ir vienīgais iesniedzējtiesas jautājumu priekšmets.

94. Konkrētāk, attiecībā uz pagaidu pasākumiem, kas tiek lūgti, lai varētu īstenot no Direktīvas 93/13 izrietošās tiesības, Tiesai ir bijusi iespēja lemt, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kurā tiesai, kura izskata lietu pēc būtības un kurai ir kompetence novērtēt līguma noteikuma negodīgo raksturu, nav atļauts noteikt tādus pagaidu pasākumus kā piedziņas vēršanas uz hipotēkas objektu procedūras apturēšana, ja tas nepieciešams, lai nodrošinātu tās nolēmuma par līguma noteikumu negodīgumu pilnīgu efektivitāti, ņemot vērā, ka šāds regulējums var apdraudēt minētajā direktīvā paredzētās aizsardzības efektivitāti [45].

95. Tomēr šī judikatūra ietilpst īpašā kontekstā. Proti, nepastāvot šādai iespējai noteikt pagaidu pasākumus, tiesas, kura izskata lietu pēc būtības, galīgais nolēmums, ar kuru atzīts attiecīgā līguma noteikuma negodīgums, ļautu nodrošināt minētajam patērētājam vienīgi vēlāku

[43] Ilustrācijai vēlos norādīt, ka iesniedzējtiesa ir precizējusi, ka pagaidu pasākumi, ko tā plānoja noteikt, bija no maksātnespējīgā parādnieka darba algas veikto ikmēneša ieturējumu summas samazināšana.

[44] Skat. ģenerāladvokātes L. Medinas secinājumus lietā M.K. (C-324/23, EU:C:2024:1031, 40. punkts), kā arī tostarp spriedumus, 2018. gada 13. septembris, *Profi Credit Polska* (C-176/17, EU:C:2018:711, 57. punkts un tajā minētā judikatūra); *Vicente* (53. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2023. gada 15. jūnijs, *Getin Noble Bank* (Aizdevuma līguma izpildes apturēšana) (C-287/22, EU:C:2023:491, 40. punkts).

[45] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 59., 60. un 64. punkts), kā arī 2014. gada 17. jūlijs, *Sánchez Morcillo* un *Abril García* (C-169/14, EU:C:2014:2099, 28. punkts); skat. arī rīkojumu, 2013. gada 14. novembris, *Banco Popular Español* un *Banco de Valencia* (C-537/12 un C-116/13, EU:C:2013:759, 60. punkts).

aizsardzību un tikai zaudējumu atlīdzības veidā, kas būtu nepilnīga un nepietiekama un, pretēji Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktā paredzētajam, nebūtu nedz adekvāts, nedz efektīvs līdzeklis, lai novērstu negodīgumu noteikumu izmantošanu [46].

96. Arī tad, kad Tiesa uzskatīja, ka ir nepieciešams spēt apturēt patērētāja individuālu prasību konstatēt līguma noteikuma negodīgumu līdz brīdim, kad tiks pasludināts galīgs spriedums paralēli notiekošā kolektīvā tiesvedībā, kurā rastais risinājums varētu tikt piemērots individuālajai prasībai, pastāvēja risks, ka tiesvedības laikā, kurā lūgts konstatēt hipotekārā aizdevuma līguma spēkā neesamību un kura var ieilgt, patērētājs veic lielākus ikmēneša maksājumus, nekā faktiski viņam būtu bijis jāveic, ja attiecīgais noteikums būtu jāatceļ [47].

97. Tiesa ir arī precizējusi, ka, ja attiecīgais valsts tiesiskais regulējums pieļauj pagaidu pasākumu noteikšanu, pilnīgas Direktīvā 93/13 paredzētās patērētāju tiesību aizsardzības efektivitātes nodrošināšanai šie pasākumi jānosaka saskaņā ar noteikumiem, kas nevar atturēt patērētāju no prasības celšanas un uzturēšanas [48].

98. Arī citā lietā, kurā valsts tiesiskais regulējums pieļāva pagaidu pasākumu noteikšanu, lai arī parasti tā tika atteikta, Tiesa norādīja, ka, ja valsts tiesa uzskata, ka, pirmkārt, pietiekami netiešie pierādījumi liecina, ka attiecīgie līguma noteikumi ir negodīgi un ka tātad šķiet nepieciešama attiecīgā patērētāja uz pamatlietā aplūkojamā aizdevuma līguma pamata samaksāto naudas summu atmaksa, un, otrkārt, ja netiek apstiprināts pieteikums par pagaidu pasākumu noteikšanu, ar ko lūgts apturēt uz šī līguma pamata veicamos ikmēneša maksājumus, nevar tikt nodrošināta sagaidāmā galīgā nolēmuma par lietas būtību pilnīga efektivitāte, – bet tas būtu jānovērtē valsts tiesai, ņemot vērā visus lietas apstākļus, – šai tiesai tātad ir jānosaka pagaidu pasākumi, proti, jāaptur šī patērētāja pienākums veikt maksājumus uz minētā līguma pamata [49].

99. Šajā lietā, pirmām kārtām, attiecīgais Polijas tiesiskais regulējums neļauj noteikt pagaidu pasākumus, lai mainītu maksātnespējīga patērētāja stāvokli maksātnespējas procedūras laikā [50].

100. Otrām kārtām, nepastāv risks, ka kreditoram, kas ir tā līguma puse, kurā ietverts negodīgais noteikums, tiks veikts nepamatots maksājums. Maksātnespējas procedūras laikā maksātnespējīgais parādnieks vēl neatmaksā parādus. Viņš to dara brīdī, kad spēkā stājas

[46] Tā tas būtu gadījumā, kad piedziņas vēršana uz nekustamo īpašumu, kas nodrošināts ar hipotēku, ir veikta pirms tiesas, kas izskata lietu pēc būtības, nolēmuma pieņemšanas, ar kuru atzīts hipotēkas pamatā esošā līguma noteikuma negodīgais raksturs un līdz ar to par spēkā neesošu atzīta arī izpildes procedūra, kas nozīmē galīgu un neatgriezenisku mājokļa zaudēšanu, vēl jo vairāk, ja tas ir patērētāja ģimenes mājoklis, kā tas bija lietās *Aziz*, *Banco Popular Español* un *Banco de Valencia*, kā arī *Sánchez Morcillo* un *Abril García* (skat. šo secinājumu 94. punktu). Līdzīgi Tiesa lēma lietā, kurā izdots 2019. gada 6. novembra rīkojums *BNP Paribas Personal Finance SA Paris Sucursala Bucureşti* un *Secapital* (C-75/19, EU:C:2019:950): procedūra, kas atšķiras no iebildumiem un kurā var atsaukties uz līguma noteikuma negodīgumu, neietekmē piespiedu izpildes procedūru, ciktāl šī pēdējā procedūra var būt saistoša patērētājam pirms prasības konstatēt negodīgu noteikumu esamību izskatīšanas iznākuma.

[47] Skat. 2016. gada 26. oktobra rīkojumu *Fernández Oliva* u.c. (no C-568/14 līdz C-570/14, EU:C:2016:828, 34.–36. punkts), kas minēts 2023. gada 15. jūnija sprieduma *Getin Noble Bank* (Aizdevuma līguma izpildes apturēšana) (C-287/22, EU:C:2023:491) 42. punktā.

[48] Šajā nozīmē skat. spriedumus, *Impuls Leasing România* (60. punkts) par piespiedu izpildes procedūras apturēšanu, un 2024. gada 9. aprīlis, *Profi Credit Polska* (Tiesvedības, kurā pasludināts galīgs spriedums, atjaunošana) (C-582/21, EU:C:2024:282, 82. punkts).

[49] Šajā nozīmē skat. 2023. gada 15. jūnija spriedumu *Getin Noble Bank* (Aizdevuma līguma izpildes apturēšana) (C-287/22, EU:C:2023:491, 59. punkts), kurš minēts ģenerāladvokātes L. Medinas secinājumu lietā M.K. (C-324/23, EU:C:2024:1031) 85. punktā, kurā šajā ziņā precizēts, ka no šī sprieduma izriet, ka pagaidu pasākumu noteikšanas vajadzības izvērtējums jāveic *in concreto*, ņemot vērā mērķi nodrošināt pilnīgu pieņemamā nolēmuma efektivitāti.

[50] Nav strīda par to, ka maksātnespējas procedūrai piemērojamajās valsts tiesību normās pagaidu pasākumu noteikšana nav paredzēta. Kā norādījusi iesniedzējtiesa, Maksātnespējas likuma 229. pantā noteikts, ka *Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego* (1964. gada 17. novembra likums par Civilprocesa kodeksu, *Dz. U.*, 2021., 1805. poz., ar grozījumiem) pirmās daļas pirmās grāmatas normas *mutatis mutandis* ir piemērojamas maksātnespējas procedūrām, neskarot izņēmuma gadījumus. Tomēr ar pagaidu pasākumiem saistītās procedūras ir ietvertas minētā kodeksa otrajā daļā, kā apstiprināts arī tiesas sēdē.

maksātnespējas tiesas sagatavotais atmaksas plāns. Maksātnespējas procedūras beigās maksātnespējīgais parādnieks arī atgūst iespējamo pārpalikumu, kas iemaksāts maksātnespējas masā.

101. Tomēr iesniedzējtiesa norāda, ka, ņemot vērā līdzekļu apmēru, kas līdz šim iemaksāts maksātnespējas masā, un maksātnespējīgā parādnieka parāda apmēru, var izrādīties, ka ar šiem līdzekļiem pietiks, lai apmierinātu prasījumus, izņemot strīdīgo prasījumu. Taču jāpatur prātā, ka maksātnespējas procedūrā maksātnespējīgais patērētājs jau atrodas nestabilā situācijā. Lai gan viņš var atgūt maksātnespējas masā iemaksāto pārpalikumu, visā maksātnespējas procedūras laikā viņam tomēr tiek atņemta daļa darba algas, no kuras tiek veikti automātiski ieturējumi, kaut gan ar līdzekļiem, kas veido maksātnespējas masu, pietiktu, lai apmierinātu kreditoru prasījumus, izņemot tā kreditora prasījumu, kurš atsaucas uz konkrētiem tāda līguma noteikumiem, kuri, iespējams, ir negodīgi. Nevar izslēgt, ka šādā situācijā tiek saasinātas maksātnespējīgā parādnieka finansiālās grūtības, kas var arī ietekmēt viņa tuvos ģimenes locekļus.

102. Iesniedzējtiesa arī neizslēdz, ka, nenosakot pagaidu pasākumus, lai samazinātu no maksātnespējīgā parādnieka darba algas veikto ieturējumu summu, un ņemot vērā attiecīgās procedūras pagarināšanu līguma noteikumu negodīguma izvērtējuma gadījumā un maksātnespējīgā parādnieka finansiālā stāvokļa pasliktināšanās risku, pastāv ievērojams risks, ka maksātnespējīgais parādnieks atteiksies celt prasību, kas nepieciešama, lai izmantotu aizsardzību, kas viņam piešķirta ar Direktīvu 93/13, un piekritīs tādu summu atmaksas plānam, kuras ir mazākas par summām, kas ieturētas no viņa darba algas, kā norādīts šo secinājumu 60. punktā.

103. Tādējādi aizsardzība, ko Direktīva 93/13 nodrošina patērētājiem, un no tās izrietošā efektīvas tiesību aizsardzības tiesā prasība, manuprāt, ir acīmredzami nepilnīga, ja, neraugoties uz to, ka valsts tiesa pēc savas ierosmes vai maksātnespējīgā parādnieka lūguma izvērtē līguma noteikumu negodīgumu, nekas neļauj mainīt no viņa darba algas veikto ieturējumu summu, lai gan ar līdzekļiem, kas veido maksātnespējas masu, varētu segt vai pat pārsniegt prasījumu summu, ņemot vērā strīdīgo prasījumu.

104. Valsts tiesai tomēr jāizvērtē, vai pagaidu pasākumu, – kas izpaužas kā no maksātnespējīgā parādnieka darba algas veikto ieturējumu summas samazināšana, – noteikšana ir nepieciešama, lai nodrošinātu maksātnespējīgajam parādniekam aizsardzību, kas viņam piešķirta ar Direktīvu 93/13, pieņemamā lēmuma par attiecīgo noteikumu negodīgumu pilnīgu efektivitāti un maksātnespējīgā parādnieka tiesiskā un faktiskā stāvokļa atjaunošanu, ņemot vērā šīs lietas apstākļus. Lai to izdarītu, valsts tiesa var ņemt vērā it īpaši to, vai pastāv pietiekami netiešie pierādījumi, kas liecina par attiecīgo līguma noteikumu negodīgumu, konkrētu iespēju, ka maksātnespējas masas apmērs jau ir pietiekams, lai apmierinātu prasījumus, vajadzības gadījumā izņemot strīdīgo prasījumu, kā arī maksātnespējīgā parādnieka finansiālo stāvokli un risku, ka viņam nāksies samierināties ar to, ka tiek pagarināta procedūra, kuras rezultātā līdz maksātnespējas procedūras beigām var nepamatoti pasliktināties viņa finansiālais stāvoklis.

105. Tādēļ ierosinu Tiesai uz otro prejudiciālo jautājumu atbildēt, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kas neļauj maksātnespējas procedūrā noteikt vajadzīgos pagaidu pasākumus, ja šādu pasākumu noteikšana nepieciešama, lai nodrošinātu pieņemamā lēmuma par līguma noteikumu negodīgumu pilnīgu efektivitāti; tas jāizvērtē iesniedzējtiesai.

Secinājumi

106. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *Sąd Rejonowy dla Łodzi–Śródmieścia w Łodzi* (Lodzas Centra rajona tiesa Lodzā, Polija) prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts

   jāinterpretē tādējādi, ka

   tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu kā pamatlietā, kas paredz, ka, tiklīdz tiesu iestāde maksātnespējas procedūrā ir apstiprinājusi prasījumu sarakstu ar lēmumu, no kura skaidri neizriet, ka līguma noteikumu negodīgums tika izvērtēts, un procedūra turpinās maksātnespējas tiesā, tai ir saistošs šis saraksts, kā rezultātā tā nevar pēc savas ierosmes vai patērētāja lūguma ne izvērtēt līguma noteikumu negodīgumu, ne tādējādi grozīt minēto sarakstu, bet tai vajadzības gadījumā ir jāaptur tiesvedība un jānodod jautājums par šo noteikumu iespējamo negodīgumu šai tiesu iestādei.

2) Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts

   jāinterpretē tādējādi, ka

   tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, kas neļauj maksātnespējas procedūrā noteikt vajadzīgos pagaidu pasākumus, ja šādu pasākumu noteikšana nepieciešama, lai nodrošinātu pieņemamā lēmuma par līguma noteikumu negodīgumu pilnīgu efektivitāti; tas jāizvērtē iesniedzējtiesai.